

Pedagogisk språk som sovemedisin

Av Tom Hetland, kommentator, tidlegare sjefredaktør i Stavanger Aftenblad

I 2011 skreiv skulemannen og lærebokforfattaren Egil Børre Johnsen eit essay om eit utdanningspolitisk dokument, stortingsmelding 22 (2010-2011). Den hadde tittelen «Motivasjon – Mestring – Muligheter» og handla om situasjonen på ungdomstrinnet i norsk skule.

Johnsen forsynte essayet med tittelen «Kunsten å skrive ingenprosa». Han stilte spørsmålet: «Hvorfor har det vært så smertefullt å lese dette dokumentet, som er en sakprosaisk høysang til fremskrittet?»

I 2015 las eg eit anna skulepolitisk dokument, innstillinga frå Ludvigsen-utvalet (NOU 2015:8, Fremtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser), dokumentet som har lagt grunnlaget for dei nye læreplanane som nå vert diskuterte. Og eg forstod kva Egil Børre Johnsen meinte.

Eg vil ikkje seia det var smertefullt å lesa innstillinga frå Ludvigsen-utvalet. Det gjer ikkje vondt å lesa ein tekst som nesten ikkje gir motstand, som er som eit såpestykke som glir unna så snart du trur du har festa eit grep.

Men det er ikkje spesielt godt heller.

Utflytande tale

Språkleg er innstillinga eit altfor godt eksempel på den stilen som etter kvart har blitt dominerande i offentlege utgreiingar, ikkje minst på skuleområdet, det som Egil Børre Johnsen kallar «en spraglete ansamling av selvfølgeligheter, gjentakelser og tidvis inkonsekvenser. Forfatteren maner til handling som en annen general. Men talen blir så utflytende at infanteriet etter hvert får døde ører.»

Ludvigsen-utvalet kan for eksempel fortelja oss at «det skal utvikles et rammeverk for fagovergripende kompetanser, i første omgang som et verktøy for arbeidet med å utvikle de nasjonale læreplanene. Rammeverket kan i neste omgang utvikles til en veiledningsressurs som kommuniserer godt med sektoren og kan brukes på alle nivåer i grunnopplæringen.»

Rammeverk, verktøy, ressurs. Me anar at det ein eller annan stad der inne finst det eit menneske eller fleire, men det er sanneleg ikkje lett å vita kor.

Me får også vita at «opplæring som bidrar til at elevene utvikler faglig, sosial og emosjonell kompetanse i et samspill, må bygge systematisk på interaksjon og samhandling mellom lærere og elever og mellom elevene.»

Samspel må byggja på samhandling, med andre ord.

Kva det betyr når det står at «i implementeringssammenheng kan eksamen være et virkemiddel for å bidra til at fagovergrepene kompetanser prioriteres i opplæringen», har eg ein ørliten mistanke om, men det er gjort ein god jobb for å skjula eventuell meining.

Alle kompetansane

Komiteen har framfor alt forelska seg i ordet kompetanse. I tittelen blir ordet brukt i fleirtal, i og for seg ei nyskaping i norsk språk, men ein forstår etter kvart at det er nødvendig. Omgrepet blir brukt mellom 10 og 20 gonger per side i ulike samansetjingar som samhandlingskompetanse, sosial og emosjonell kompetanse, informasjons- og mediekompetanse, demokratisk kompetanse, kreativ kompetanse, profesjonskompetanse, vurderingskompetanse og min personlege favoritt: utvikling av bevegelseskompetanse, som minner sterkt om det me i mi tid på Sviland skule kalla for kroppsøving.

Eg er lei meg for at dette held på å gli over i harselasen. Men eg trur ikkje det er heldig for den utdanningspolitiske debatten at utgreiingar og programdokument som dette er førte i pennen i ein ullen og utydeleg fagsjargong, og der meiningane blir pakka inn i altfor tjukke lag med vatt.

Det pedagogiske paradokset

Det er ikkje lite av eit paradoks at pedagogane synest å gå i spissen for å dyrka denne typen språkbruk. Om nokon skulle formulera seg folkeleg og forståeleg, var det vel nettopp pedagogane? Og særleg i eit land som Norge, der skulen i det meste av vår moderne historie har vore eit viktig ledd i politiske program for demokratisering og folkeopplysning.

I storverket «De nasjonale strateger» (1998) skriv Rune Slagstad om fleire av dei store pedagogiske pionerane på slutten av 1800-talet og byrjinga av 1900-

talet. Dei plasserte seg sentralt i det offentlege rommet, og hadde få problem med å uttrykkja seg slik at folk forstod: «Deres genre var fortellingen – klasserommets lille så vel som folkestevnets store forteljing,» skriv Slagstad.

Eg veit ikkje når det gjekk gale, og kvifor. Kanskje er pedagogikken, som andre profesjonar, blitt offer for byråkratiseringa av samfunnet, på denne sektoren først og fremst representert ved Utdanningsdirektoratet. Dei konfliktane me har hatt omkring New Public Management-systemet og målstyring, spesielt i Oslo-skulen, tyder på at skulen på lik line med helse, forskning, kulturliv og media er arena for ein dragkamp mellom fagmakt og administrasjonsmakt. Det er naturleg at dette også viser seg i språket. Men det er oppsiktsvekkjande dersom pedagogikken kapitulerer for den administrative språkbruken i så stor grad som det kan sjå ut til. Kva seier det i så fall om viljen til å hevda eigne faglege verdiar og standardar i møtet med byråkratiet?

Kanskje har pedagogikken også meir og meir gått inn i seg sjølv og levd sitt liv i trygg avstand både frå praktiserande lærarar og samfunnet elles. Ein skal vera forsiktig med anekdotiske eksempel, men det er ikkje vanskeleg å finna lærarar som sukkar over det dei opplever som livsfjern skrivebordsteori, langt frå realitetane i klasserommet.

Det eine utelukkar ikkje det andre.

Pedagogiske pedagogar trengst

Men det er uansett synd, for skuledebatten treng engasjerte og tydelege innspel frå den pedagogiske vitskapen. Skulen er ein av dei få fellesinstitusjonane me har att, og innhaldet i skulen bør vera under stadig diskusjon både av fagfolk og lekfolk. Og dei to gruppene bør helst kunna forstå kvarandre.

Derfor ønskjer eg meg pedagogiske dokument i framtida som er nettopp det: pedagogiske. Eg ser fram til utgreiingar som ikkje er spekka med sjargong og moteord, og som inneheld meiningar det går an å forstå, og vera samd eller usamd i.

Eg ønskjer meg med andre ord færre avsnitt av denne typen, der kvart ord og kvar setning i seg sjølv er forståelege, men der heilskapen blir ein ugjennomtrengeleg vegg av banalitetar:

«For å realisere utvalgets anbefalinger om fornyet innhold i skolen er det nødvendig med forankring hos alle aktører på alle nivåer. Utvalget anerkjenner at endringer i skolen tar tid, og at implementeringen må tilrettelegges på en måte som tar hensyn til en kompleks struktur med ulike aktører, kulturer og systemer. Dermed må det etableres en implementeringsstrategi som viser til forskjellige faser og tidsaspektet i arbeidet og sørger for gjennomføring av parallelle prosesser. Planlegging, dialog og forankring, skolebasert kompetanseutvikling, etter- og videreutdanning og lokalt læreplanarbeid vil være av avgjørende betydning.»

«Den som leser noe slapt, blir selv slapp,» skriv Egil Børre Johnsen. Får me snart eit pedagogisk språk som vekker oss opp?